

раціонів за даними респіраційних досліджень масковим методом. *Новое в методах зоотехнических исследований*. Харьков, 1992. С. 63-66.

6. Kulchytska A. Pulmonary gas exchange of bull-calves and heifers of ukrainian black-speckled dairy breed at different ages. *Тваринництво України*. 2016. № 9. С. 26–29.

Пустова Наталія

канд. с-г. наук, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна

ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦЕСАРОК ЗА ОРГАНІЧНОГО ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСТВА

Розведенням та вирощуванням цесарок різних порід, популяцій та кросів займаються – приватні й фермерські господарства нашої країни. Цесарки (*Numida meleagris*) добре акліматизовуються, та не вибагливі до умов утримання, особливих умов для вирощування і розведення не потрібно, порівняно з іншими курячими (кури, індики, перепели). Проте зберегли поведінку своїх диких родичів – надто активні, рухливі, добре літають. Утримувати цесарок вигідно тим, що вони вирізняються з поміж домашньої птиці міцнішим здоров'ям, добрим імунітетом та продукцією високої якості.

Мета і методика досліджень передбачала вивчення особливостей цесарок як виду та продуктивні якості порід, популяцій і кросів. Основи утримання та догляду за цесарками у приватному господарстві, за вольєрного та вигульного утримання птахів.

Для вирощування та використання цесарок підійде саме звичайне приміщення, що забезпечить комфорт птиці – сухе, чисте, без протягів та повністю закрите від опадів, з обладнаними вигулами, випасами із південного боку пташника для інсоляції птахів у погожі дні. Під час опадів (дощу, снігу) не можна щоб птахи намокали. Важливо у пташнику із цесарками витримувати вентиляційний режим – не допускати запилення і запаху сірководню, вологість повітря у межах 60-70%, неприпустимі протяги. Температурний режим вирощування цесарят: 1-3-й день - +35...+36°C, з 4-го по 10-й - +34...+30°C і з 11-го по 20-й день - +30...+27°C, із 21 дня температуру поступово знижують до +22...+18°C; для дорослої птиці +16...+18°C. Підлогу вистилають підстилкою (тирса, солома, торф, пісок) шаром 10-15 см. На одному квадратному метрі підлоги пташника розмішують не більше п'яти цесарок.

У годівлі цесарок найкраще використовувати повнораціонні комбікорми промислового виготовлення для курчат-бройлерів або перепелят у вигляді крихти. Проте у комбікорм доцільно додати корми тваринного походження: рибне або м'ясо-кісткове борошно (якісне), кисломолочний сир і кормовий жир. Головне не давати птахам зіпсованих, лежаних, запліснявілих, затхлих кормів – усі корми повинні бути свіжі й доброякісні. Чиста вода повинна бути в розпорядження птахів постійно.

Для контролю витрат кормів та динаміки живої маси цесарок регулярно зважують (молодняк раз у тиждень, дорослих раз у місяць). Особливо добре цесарята ростуть до 2,5-місячного віку досягають живої маси один кілограм. У цей час формують батьківське стадо – вибирають кращих ремонтних цесарят і визначають стать (1♂ : 3♀). Зайвих

самців та вибракуваних самок видаляють і ставлять на відгодівлю або формують товарне стадо. Другий раз цесарок відбирають восени, після чого остаточно комплектують батьківське стадо (1♂ : 4♀). Дорослих особин зазвичай тримають до двох років. Після закінчення яйцекладки цесарок забивають (до цього часу вони стають добре вгодованими) і зайвих самців у віці п'яти місяців, тому що у них більш ніжне м'ясо, ніж у дорослої птиці.

Цесарки можуть почати яйцекладку із семимісячного віку, за умови утримання за температури +14...+18°C і тривалості світлового дня 16 годин (інтенсивність освітлення 1,2-2,0 лк у день та уночі 0,1-0,2 лк). Тривалість інтенсивної несучості цесарок – 20-36 тижнів, від самки можна отримати в середньому по 100-150 яєць, маса яйця 36-52 г, товщина шкаралупи – 0,45-0,55 мм. Морфологічний склад яйця цесарки: білок – 54-56%, жовток – 30-32%, шкаралупа – 12-14%. У яйці цесарки міститься більше вітамінів, макро- і мікроелементів порівняно із курячим у 1,5-3 рази (таблиця 1).

Таблиця 1. Вміст поживних речовин у яйці цесарок

Їстівна частина яйця	Вода, %	Суха речовина, %	Протеїн, %	Жир, %	Зола, %	Вуглеводи, %	Лізоцим, мг/г	pH	Вітамін А, мкг/г	Вітамін В ₂ , мкг/г	Каротиноїди, мкг/г
Білок	86,9	13,1	10,3	0,06	0,56	1,10	3,0	8,8	-	-	-
Жовток	48,7	51,3	16,5	31,1	0,95	0,80	-	5,9	10,2	6	27,7

Важливою особливістю яєць цесарок є підвищений вміст лізоциму – цінної амінокислоти, яка перешкоджає розвитку мікрофлори. Лізоцим здатний руйнувати оболонку бактеріальних клітин (боротися з раковими клітинами). Яйця цесарок не викликають алергії ні у дітей, ні у дорослих. Проте смачне і корисне не лише яйце, а й м'ясо цесарок.

М'ясо цесарок належить до дієтичної делікатесної продукції, поживна цінність 125 ккал (525кДж), воно щільне та ніжне (тонко-волокнисте) містить, %: 72,7 – води, 21,2 – протеїну, 3,6 – жиру, 1,2 – золи. Вихід їстівних частин до живої маси становить 53-54%. Тушки цесарок порівняно з курячими містять більше їстівних частин на 10-15% – м'язової тканини, а кістки тонкі та легкі. Жирової тканини у тушках цесарок мало, порівняно з іншими видами сільськогосподарської птиці за винятком перепелів. Тушки цесарок за зовнішнім виглядом дещо темніші курячих, завдяки тонкій шкірі, через яку просвічуються м'язи. Шкіра у сірих-крапчатих цесарок, темніша ніж у курей. М'ясо цесарок містить значну кількість гемоглобіну, за смаком воно нагадує м'ясо диких птахів – фазанів, куріпок, рябців, тетеруків і глухарів. Для імітації м'яса дичини з тушок цесарок не випускають кров (тушка набуває червоного, темного кольору). Під час нагрівання шкіра і м'ясо цесарок світлішають.

Забивати цесарок можна з тримісячного віку (маса тушки 1,3 – 1,5 і більше кг), м'ясо ніжне, легко засвоюється, мало жиру і максимальна кількість незамінних амінокислот. У самок цесарок тушки кращої вгодованості, з невеликою кількістю підшкірного та внутрішнього жиру, дещо щільнішими та сухішими м'язами (смачнішим ніж у молодих особин), маса тушки від 1,5 кг і більше. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО) визначила м'ясо і яйце цесарок як цінні,

високоякісні продукти харчування людини.

Висновки та пропозиції. У цесарок стійкий імунітет до захворювання та швидка адаптація до зміни умов навколишнього середовища. Оптимальними умовами вирощування цесарок є підлогове утримання з вигулами-соляріями або вигулами-випасами. Головне, за органічного вирощування цесарок, контролювати якість всіх кормів які згодовують птиці протягом усього періоду їх життя. Корми завжди повинні бути свіжі та доброї якості. Чиста вода повинна бути в розпорядження цесарок постійно. За поганої, незбалансованої та недостатньої годівлі цесарок зменшується їх продуктивність – несучість та прирости живої маси (від'ємні) настає безпліддя. Висока ціна на продукцію цесарківництва сприяє швидкій окупності даного виробництва, та можливість знижувати собівартість одиниці продукції завдяки здешевлення кормів та невибагливості до умов утримання цесарок.

Список використаних джерел

1. Забиякин В.А., Кропотова А.Л., Забиякина Т.В. Аутосексность белых цесарок. *Сучасне птахівництво*. № 2 (135). 2014 р. С. 10-17.
2. Пустова, Н.В. Яєчна продуктивність цесарок різних порід. *Національне виробництво й економіка в умовах реформування: стан і перспективи інноваційного розвитку та міжрегіональної інтеграції : збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції* (ПДАТУ, 28 жовтня 2016 р., м. Кам'янець–Подільський). Тернопіль: Крок. 2016. С. 50-52.
3. Пустова, Н.В. Екологічне цесарківництво. *Аграрна наука та освіта в умовах євроінтеграції : Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції*. Частина 1. (ПДАТУ, 20-22 березня 2018 р., м. Кам'янець–Подільський). Тернопіль: Крок, 2018. С. 272-275.
4. www.gyongyos.com/ule (дата звернення : 16.01.2019).
5. www.vancats (дата звернення : 16.01.2019).

